

TILVÆKST Grovfoder nr. 21, 16. august 2023

Indhold

- **Mark**
- Efterafgrøder og kvælstofoptag
- Efterafgrøder, etablering og regler
- **Regler og tilskud**
- Videresalg af handelsgødning skal indberettes senest den 1. september
- Underskrift af skema B1 er skiftet til digital form
- Indkøb af handelsgødning i forlænget planperiode

MARK

Efterafgrøder og kvælstofoptag

Af planterådgiver Peter Siebert

Der er et stort potentiale på op til 50 kg N pr. ha i eftervirkning af gode og rettidigt etablerede efterafgrøder.

I et år med en besværlig høst er det naturligvis ikke efterafgrøderne, som har første prioritet, og holdningerne til efterafgrøder er også mange, hvor ikke alle er lige glade for dem. Formålet med efterafgrøder er som bekendt, at de skal optage noget af det kvælstof, som afgrøden ikke har udnyttet. Fra det faglige synspunkt må det siges, at det netop er et år som i år, hvor en veletableret efterafgrøde vil kunne optage noget af det kvælstof, som ikke er blevet udnyttet af afgrøden.

Tørken var hård ved mange marker og særligt i de uvandende, tørkeramte marker, som ikke leverer det udbytte, de er gødet op til, vil afgrøden have efterladt en stor pulje af kvælstof. Gødning er ikke billig og ved at etablere nogle gode efterafgrøder, kan du få opsamlet og tilbageholdt noget af det kvælstof, som ellers vil blive udvasket og gå tabt i vinterhalvåret. Der er altså en mulighed for at hente noget af det tabte tilbage.

I juli måned er der faldet meget nedbør og spørgsmålet er nu, hvor meget kvælstof det har udvasket? Erfaringerne fra tidligere års forsøg med udvaskning fra gødningsforsøgene er dog, at der selv ved store nedbørsmængder over sommerperioden kun sker en lille udvaskning af kvælstof. Derfor er der på mange tørkeramte arealer stadig en stor pulje af kvælstof tilbage i jorden på trods af de store nedbørsmængder i juli og starten af august.

Som udgangspunkt kan der i normale år regnes med en eftervirkning i niveauet omkring 20 kg N/ha, hvilket svarer nogenlunde til den lovpligtige eftervirkning på hhv. 17 og 25 kg N/ha, afhængig af hvor meget husdyrgødning, der bruges på bedriften (under eller over 80 kg N/ha). Det er svært at sætte præcise tal på hvor meget kvælstof, der kan samles op, da det afhænger af flere forhold som f.eks. jordbundsforhold, andel af kløvergræs i sædskiftet, efterafgrødetype og såtidspunkt. Men på baggrund af erfaringer fra 2018, som også var ramt af tørke, vil potentialet i 2023 ligge i niveauet omkring 50 kg N/ha.

En tidlig sået efterafgrøde som f.eks. olieræddike, der er sået i den første halvdel af august har et meget større potentiale for opsamling af kvælstof, end hvis den sås i slutningen af august. Visuelt er det også meget synligt, og blot

få dages forskel i såtidspunkt bevirker en stor forskel i afgrødemassen. Som bekendt er, hvad der er sparet, tjent, og med dagens gødningspriser er der også økonomi i at forhindre tab af kvælstof fra marken. Hvis det fulde potentiale udnyttes med op til 50 kg N/ha i eftervirkning, er det ved en pris for kvælstof på ca. 10 kr. pr. kg N i omegnen af 500 kr./ha.

Efterafgrøder, etablering og regler

Af planterådgiver Thomas Harbo

Som de fleste nok er klar over, er fristen for rettidig etablering af husdyr- og pligtige efterafgrøder samt målrettede efterafgrøder, såvel frivillige- som obligatoriske-, den 20. august. Heldigvis er det meste etableret som græsefterafgrøder i vårsæd og majs, men nogle satser også på at opfylde efterafgrødekravet med efterafgrøder sået i august, ligesom en del vårsæd med grønskud også er blevet nedvisnet, så der er behov for at genetablere efterafgrøderne. Reglerne gennemgås i denne artikel.

Ændringer skal indberettes

Som udgangspunkt er dine planlagte arealer med efterafgrøde anmeldt i årets Fællesskema. Ændrer du ikke noget i forhold til din plan, skal du blot følge den. Ændrer du derimod marker og/eller arealstørrelse, eller hvis du først får sået efterafgrøderne efter den 20. august, skal disse ændringer indberettes i skemaet 'Gødningskvote og efterafgrøder' (GKEA) senest 10. september. Det gælder for efterafgrøder af alle kategorier.

Regler for efterafgrøder

Pligtige-, målrettede- og husdyrefterafgrøder skal som udgangspunkt sås senest 20. august, men der kan foretages forsinket etablering frem til 7. september imod et træk i kvælstofkvoten eller ved at benytte opsparede efterafgrøder.

Manglende etablering af efterafgrøder kan medføre sanktion efter reglerne om konditionalitet. Reglerne gennemgås nedenfor.

Det er **vigtigt**, at ændringer i efterafgrødeplanen eller forsinket etablering af planlagte efterafgrøder indberettes til Landbrugsstyrelsen senest den 10. september. Kontakt din planterådgiver for at få hjælp.

Du skal ændre din efterafgrøde-indberetning, hvis:

- Du flytter efterafgrøder til andre marker.
- Du etablerer flere eller færre efterafgrøder end planlagt.
- Du etablerer efterafgrøder mellem den 20. august og 7. september.
- Du ønsker at benytte vintersæd sået senest 7. september, som alternativ til efterafgrøder.

Frister – etablering og nedvisning/destruktion

Efterafgrøderne skal som udgangspunkt sås senest 20. august, og de må som udgangspunkt tidligst nedvisnes den 20. oktober. Der er ikke længere udsat destruktionsfrist for efterafgrøder etableret senere end 20. august. Der er dog flg. undtagelser fra den generelle frist for nedvisning/destruktion den 20. oktober:

- Efterafgrødeblandinger med kvælstoffikserende arter må tidligst nedvisnes/destrueres den 1. februar 2024.
- Efterafgrøder i majs må tidligst nedvisnes/destrueres den 1. marts 2024.
- Græsefterafgrøder på kvæg-undtagelsesbrug må tidligst nedvisnes/destrueres den 1. marts 2024.

Du kan udskyde såningen af efterafgrøder til perioden 21. august til 7. september, men det medfører et træk i næste års kvælstofkvote. I tabel 1 kan du se, hvor meget kvælstofkvoten nedsættes med. Det skal bemærkes, at kvotetrækket er reduceret i forhold til tidligere; de kvotetræk, der førhen blev beregnet, ses i parentes.

Tabel 1 Træk i kvælstofkvoten for hver hektar med pligtige-, husdyr- og målrettede efterafgrøder, hvor etableringen er forsinket ud over fristen. Kvotetrækket afhænger af såtidspunkt og omfanget af tildelt husdyrgødning på ejendommen. Kvotetrækket er nu reduceret i forhold til tidligere år; de gamlekvotetræk ses i parentes.

Etableringstidspunkt	Kvotetræk	
	< 80 kg N/ha i husdyrgødning	> 80 kg N/ha i husdyrgødning
21.-24. august	8,5 kg N/ha (17)	13,7 kg N/ha (27)
25.-28. august	16,0 kg N/ha (30)	25,7 kg N/ha (48)
29. august-7. september	30,5 kg N/ha (45)	49,3 kg N/ha (72)

Hvis du har præcisionsudstyr, er det muligt at få kvotereduktionen pr. dag, du sår dine efterafgrøder sent. Der er flg. krav til dokumentation:

- Logfil i SHAPE-format, der kan dokumentere, at du har udført positionsbestemt og datobestemt såning af dine efterafgrøder.
- Husk, at dokumentationen skal opbevares i fem år fra udløbet af planperioden 2023/2024, da denne skal kunne fremvises i forbindelse med en eventuel kontrol.

Hvis etableringstidspunktet udskydes til perioden 21. august til 7. september, skal datoen indberettes i Gødningskvote- og efterafgrødeskemaet i Tast selv-service senest 10. september.

Brug af opsparede efterafgrøder ved sen etablering

Har du etableret dine efterafgrøder efter den 20. august, vil det som noget nyt være muligt at bruge opsparede efterafgrøder i stedet for at få en reduktion af kvælstofkvoten den efterfølgende planperiode. Det betyder, at du i stedet kan vælge at bruge opsparede efterafgrøder som kompensation for den manglende miljøeffekt, når du etablerer efterafgrøder efter fristen den 20. august. Det er dog kun muligt at anvende et opsparet efterafgrødeoverskud ved forsinket etablering af pligtige- og husdyrefterafgrøder; det gælder altså IKKE ved forsinket etablering af målrettede efterafgrøder eller efterafgrødeblandinger med kvælstoffikserende arter.

Hvor mange opsparede efterafgrøder, der skal bruges, afhænger af, hvilken dag efterafgrøderne er etableret i perioden 21. august til 7. september. Anvender du præcisionsteknologi kan du på samme vis som ved for sen såning bruge en dag:dag-ombytning frem for intervallerne, som ses i tabel 2.

Tabel 2 Opsparede efterafgrøder som erstatning ved for sen etablering.

Såtidspunkt	Brug af opsparede efterafgrøder [ha]
21.-24. august	0,08
25.-28. august	0,15
29. august – 7. september	0,28

Hvilke arter må du så?

Efterafgrøder sået i høsten frem til 20. august skal bestå af en eller flere af de nedenfor nævnte arter. De tidligere kendte MFO-efterafgrøder, hvor der skulle sås to eller flere arter, findes ikke længere, men der er fagligt funderede grunde til at så blandinger bestående af flere godkendte arter. Ved at så en blanding af flere arter opnås større sikkerhed for god etablering og dermed overfladedækning. Endvidere når planternes rødder forskellig dybde i løbet af efteråret, så der sker en jordløsning og opsamling af kvælstof i hele rodzonen. Endelig bliver der også mere varierede dækningsmuligheder og fødeudbud til markens dyreliv. Flg. arter er godkendt til etablering frem til 20. august:

- Korsblomstrede arter som olieræddike og gul sennep
- Honningurt
- rug, stauderug og hybridrug
- Vårbyg og havre
- Klinte, hjulkrone og morgenfrue

Kvælstoffikserende efterafgrødeblandinger

Det er endvidere tilladt at etablere kvælstoffikserende arter, hvis én eller flere af følgende arter indgår som ikke-fikserende blandingspart: Korsblomstrede afgrøder, korn, honningurt, klinte, hjulkrone eller morgenfrue. Du skal være opmærksom på, at den beregnede kvælstofeftervirkning af de kvælstoffikserende efterafgrøde(blandinger) er den dobbelte af de "almindelige" efterafgrøder, hvorfor det kun giver faglig mening at benytte muligheden ved tidlig såning, og hvis omstændighederne for god etablering er til stede.

Under almindelige omstændigheder

På kvægbrug, der følger de almindelige harmoniregler – altså IKKE kvæg-undtagelsesbrugene, kan du også vælge at efterså en svag græsefterafgrøde med en blanding af f.eks. vårbyg og olieræddike, eller en færdig efterafgrødeblanding fra et frøfirma. Se forslag til brugbare blandinger og udsædsmængder i tabel 3. På grovfoderejendomme er der ikke så mange begrænsninger at tage hensyn til vedrørende efterafgrødens evt. sygdomssanerende effekt henholdsvis sygdoms-vedligeholdende effekt (f.eks. kålbrot). Har du foderroer eller vinterraps i sædskiftet, bør du dog tage hensyn til det – rådfør dig i så fald med din planterådgiver.

På sandjord er det en fordel med efterafgrøder, der kan tåle almindeligt dansk vintervejr (som det var engang), og som altså ikke udvintrer efter den første nattefrost i oktober. Af arterne i tabel 3 er vinterrug og olieræddike de mest vinterfaste. På lerjord kan det være en fordel med arter som udvintrer lettere.

Tabel 3 Forslag til efterafgrødeblandinger ("Art 1 + Art 2") udsået efter høst

Blanding nr.	Art 1	Udsædsmængde [kg/ha]	Art 2	Udsædsmængde [kg/ha]
1	Olieræddike	6 – 8	Vinterrug	30 – 40
2	Olieræddike	6 – 8	Vårbyg/havre	40 – 50
3	Gul sennep	3 – 4	Olieræddike	8 – 9
4	Gul sennep	4 – 6	Vinterrug	30 – 40
5	Gul sennep	4 – 6	Vårbyg/havre	40 – 50
6	Honningurt	4	Vinterrug	30 – 40
7	Honningurt	4	Vårbyg/havre	40 – 50
8	Honningurt	3 – 4	Olieræddike	6 – 8
9	Vinterrug	30 – 40	Vårbyg/havre	40 – 50

Spildfrø af tilladte efterafgrødearter

For indeværende planperiode 2023/2024 kan planter af spildfrø bestående af tilladte efterafgrødearter indgå i vurderingen af dækningsgraden ved en kontrol af efterafgrøder. Du skal være opmærksom på, at det stadig er et krav, at efterafgrøderne etableres efter normale driftsmæssige principper, således at der sker en effektiv optagelse af kvælstof i efteråret. Efterafgrødekravet bliver altså ikke opfyldt, hvis der kun er efterafgrøder fra planter af spildfrø på marken, og det ved kontrollen kan ses, at der ikke har været forsøgt at etablere efterafgrøder, eller hvis dækningsgraden ikke er opfyldt. Dette gælder for såvel pligtige-, som husdyr- og målrettede efterafgrøder fra dette efterår.

Eftersåning af dårligt etableret græsefterafgrøde

Kun undtagelsesvist vil rajgræsefterafgrøder i vårsæden være visnet bort. Skulle det være tilfældet, kan du straks efter, at halmen er fjernet, efterså med supplerende græsfrø – f.eks. 8-10 kg/ha italiensk rajgræs, eller evt. 6-8 kg/ha hybridrajgræs eller tidlig almindelig rajgræs af fodertypen. Ved etablering inden for den kommende uges tid, vil rajgræsset sagtens kunne vokse så godt til, at efterafgrøden lever op til lovkravene som pligtig-, husdyr-, målrettet efterafgrøde og som 80 % græsareal på kvæg-undtagelsesbrug. – På kvæg-undtagelsesbrugene er det den eneste mulighed, du har, da øvrige efterafgrødeblandinger i tabel 3 ikke lever op til dette specielle krav.

Etablering efter høst

Mange års erfaringer viser tydeligt, at der skal laves et såbed til efterafgrøderne for at opnå en tilstrækkelig god og ensartet fremspiring. Såning efter høst giver den sikreste etablering.

Jordbehandling forud for såning skal ske så overligt som muligt – gerne kun i 2-2,5 cm dybde. Hvilket redskab du anvender til jordbehandling er ikke afgørende, men en tallerkenharve eller en tandharve med smalle tænder og lille tandafstand er velegnet til formålet. Sår du med elspreader, kan du under fugtige forhold og med udsigt til ustadigt vejr få et godt resultat, uanset om du sår i forbindelse med jordbehandlingen eller efter jordbehandling. Du kan selvfølgelig også anvende en almindelig radsåmaskine efter opharvning. Kun en skiveskærsåmaskine formår at etablere efterafgrøden tilfredsstillende uden jordbehandling.

Etablering før høst

Der kan undtagelsesvist være grund til at så efterafgrøde inden høst af kornet – eksempelvis hvis din vårsæd er sent sået, hvis der mangler gode høstdage, eller du pga. kontraktlige forpligtelser ikke må nedvisne. Fortsætter det med bygevejr op til såfristen den 20. august, kan du være heldig at få en god etablering - også ved såning inden høst ved blot

at sprede frøene med en elspreader, en gødningsspreder eller evt. med én af de få fuldbreddespredere, der findes. Det vil dog i næsten alle tilfælde være en mere usikker etableringsmetode end ved såning med såbedstilberedning efter høst.

Erfaringerne fra tidligere år, hvor såning før høst måske var mere udbredt, var flere:

- Olieræddike og gul sennep spirer forholdsvis sikkert fra overfladen under fugtige forhold, dog ikke hvor jorden ikke er allermest grovsandet.
- Olieræddike og gul sennep tåler meget dårligt trafik efter begyndende spiring, fordi spirene knækker. Spor efter høstmaskiner og halmbjærgning kommer til at stå uden tilstrækkeligt tæt plantedække.

Vil du så efterafgrøde inden høst, anbefales det derfor at anvende vinterrug, vårbyg eller havre (se tabel 3), der er noget mere robuste overfor kørsel. Du kan selvfølgelig sagtens supplere med f.eks. olieræddike eller en færdig efterafgrødeblanding for at få lidt mere variation i marken.

REGLER OG TILSKUD

Videresalg af handelsgødning skal indberettes senest den 1. september

Af planterådgiver Vivi Ernstsén

Har du købt og videresolgt handelsgødning, skal dette indberettes til Landbrugsstyrelsen (LBST) via Leverandørregister for gødningsleverancer. Senest den 1. september 2023 skal LBST have modtaget oplysningerne. Har du tidligere indberettet videresalg af handelsgødning, har LBST allerede sendt en påmindelse til dig. Er det første gang, du har videresolgt handelsgødning, skal du oprettes i "Leverandørregister for gødningsleverancer". Kontakt snarest din planterådgiver, hvis du ønsker hjælp til indberetningen.

Underskrift af skema B1 er skiftet til digital form

Af planterådgiver Vivi Ernstsén

Digitale gødningsblanketter har afløst skema B1 som kvittering ved afsætning af husdyrgødning.

Når du afsætter husdyrgødning, skal du kunne dokumentere afsætningen. I modsætning til tidligere år skal dette fra og med det forgangne gødningsår indberettes elektronisk. Via Landbrugsstyrelsen Tast selv-service skal indberetningen ske med et digitalt skema, som begge parter underskriver med MitID.

Desværre ser vi af og til, at modtager i sit gødningsregnskab "glemmer" at indregne den modtagne mængde, eller modtager af den ene eller anden grund ophører og derfor ikke længere står i "Register for gødningsregnskab". I denne situation kan det jo være vanskeligt efterfølgende at få en digital underskrift på skema B1, og så kan du som afgiver stå med en overgødskning, som kan være umuligt at redde. Som afsætter af husdyrgødning, bør du derfor sikre dig, at modtager har underskrevet gødningskemaet i Tast selv.

Indkøb af handelsgødning i forlænget planperiode

Af planterådgiver Vivi Ernstsén

Har du plads til kvælstof og fosfor i gødningsforbruget 2023, løber den forlængede planperiode frem til 30. september 2023, hvor der er mulighed for at indkøbe og indregne gødning til græs og græsudlæg, som høstes eller afgræsses inden den 31. december 2023. Gødningsforbruget i den forlængede periode kan indberettes i gødningsregnskabet 2023.

Selvom vi i foråret beregnede din kvælstof- og fosforkvote, vil der ofte være ændringer, som påvirker den mængde N og P, du må anvende i handelsgødning. Flg. er eksempler herpå:

- Ændrede afgrøder og justerede arealer.
- Ændret besætning og anvendelse af husdyrgødning.
- Ændret indhold i afgasset gylle.

Kontakt din planterådgiver, hvis du ønsker en opdateret beregning af muligt forbrug af handelsgødning i den forlængede periode.